

nyítt amfiteátruma Óbudának
színtere ünnepet nem mennyeit
de rég profán cirkuszt falatozóknak
a sót vagy cukrot napi kenyerükre
jöllehet romló építmény ez is
labdázó suhancok porondja most
s épp csatározásuk idézi föl
a kövek közt a volt honkereső
kucsmás lovasoknak táborverését
a látomás a látványon dereng át
a járókelők rikkantásai
járművek szótártalan csikorgása
harsány aláfestő kíséretében
mélyebben vésik bele tudatomba
az örök élet szép illúzióját
mint csak betyár szelekkel parolázó
elárvult dór oszlopok

• • •

KÁLNOKY LÁSZLÓ ÉS VAS ISTVÁN LEVELEI VARGHA KÁLMÁNHOZ

Közzéteszi Rába György

Címzett: Vargha Kálmán

Egyetemi tanulmányainak befejezése után tanársegédnek hívták meg a modern magyar irodalom tanszékére, és professzora, Bóka László, aki az *Irodalomtörténet* című folyóiratot is jegyezte, a segédszerkesztéssel is megbízta. Minden emberben van egy leonardói vonás: többre, másra, jobbra törni. Ez a tulajdonság Vargha Kálmánt is élte. Oktatói munkájával párhuzamosan az irodalomtörténeti kutatásban is elmélyült; minthogy a tényvilág vonzotta, ezért az epikus ábrázolás mesterének, Móricznak krónikásául szegődött, és hozzá egy életen át hű maradt. Tanúsítják ezt monográfiái, kritikái, szövegkiadásai. Csakhamar

az élet rejtettebb, mindamelllett igaz jelenségeinek föltáróira, a ködlovagokra is kiterjesztette munkásságát, kezdve Török Gyulán és folytatva Szinivel, a két Cholnokyval, Csáhtal, ahogy minderről egyetlen, életében megjelent gyűjteményes kötete (*ÁLOM, SZECCESSZIÓ, VALÓSÁG, 1973*) számot ad. A tapasztalati világ határesetjeinek mesemondói sem maradtak ki seregslájából, így az elődök közül főként Gelléri, az idősebb kortársak közül Tersánszky, a fiatalabbak közül Mándy Iván.

Az *Irodalomtörténet* folyóirat szerkesztésének munkáját is erkölcsi kötelességének látta arra, hogy a tudományos életből

kitessékelt írástudóknak megszólalási lehetőségét biztosítson: hosszú a névsor Benedek Marcelltól Rónay Györgyig és az akkori közeljövő tudósainak csapatáig. Közölte többek közt Németh G. Bélát, Nagy Miklóst, Poszler Györgyöt, sőt a szépirodalom műértő tollforgatóit: példaként álljon itt Lator László, Lengyel Balázs neve.

Amikor 1955-ben átírányították az Irodalomtörténeti Intézetbe, majd 1959-ben az *Irodalomtörténet* szerkesztési teendőitől is fölmentették, az irodalmi életben és a tudománytörténetben szerzett széles körű tapasztalatai arra ösztönözték, hogy kezdeményezze a műelemző MIÉRT SZÉP? kötetek sorozatát. A XX. századi magyar versek elemzésének kiadványát Albert Zsuzsával gondozta és részben írta, a novellákét és a világirodalmi költeményekét Rónay Györggyel társszerkesztette. Az említ

tett kötetek szerkesztése főlemelő gondjának érezte, hogy közreműködésre kérje a kortárs szépirodalom olyan műértő, pártját ritkító beleérzésre is képes alkotóit, mint Kálnoky László és Vas István, akikhez nagyrabecsülő barátság, illetve tisztelet fűzte, és akiknek korábban, értékelésével összhangban, egy-egy kötetét elküldte, például Juhász Gyula-monográfiáját. Ez utóbbi adott alkalmat a közreadott levelekben arra, hogy a múlt század immár klasszikusai ítéletüket a *Nyugat* nagy nemzedékének erről a költőjéről kifejtsék, valamint arra is, hogy az esszéről, kritikáról vallott nézeteiket föltárják.

A tanulmányíró Vargha Kálmánról jó képet ad 1995-ben megjelent posztumusz kötete, a KOROK ÉS PILLANATOK.

Rába György

Kálnoky László leveleiből

1

1968. június 27.

Kedves Kálmán!

Elkészve köszönöm meg Juhász Gyuláról írott szép könyvedet, de nem akartam semmitmondó köszönőlevelet írni egy el nem olvasott könyvről, s csak most jutottam hozzá, hogy elolvassam.

Bevallom, életemben több ízben kezdtem neki, hogy elolvassam Juhász Gyula összes verseit, de mindig elcsüggedve hagytam félbe. Figyelmemet elfárasztotta, türelmemet kimerítette, hogy jó verseit jelentéktelen, sőt alkalmi versek tömegéből kell kibányászni. Már fiatalkorában kialakított egy sémát, melynek segítségével bármikor és majdnem akármiről verset írhatott, de ezek a versek túlságosan hasonlítanak egymáshoz, kötetbe gyűjtve mindig összemosódnak.

Hiszen még kitűnő verseinek szépsége is némileg egyhangú!

A *Nyugat* nyilván azért mellőzte, mert nem érezte odatarozónak ezt a költészetet, mely szinte változatlanul azzá fejlődhetett volna, amivé a valóságban is lett, ha a *Nyugat* nagy költői – mondjuk – meghaltak volna gyermekkorukban, és a századelő irodalmi forradalma elmaradt volna.

Nem vitatom, hogy Juhász Gyula így is jelentékeny költő volt, de anakronisztikus költő, mint például Áprily Lajos, akinek költészetén szintén nem hagyott nyomot a *Nyugat* forradalma.

Tanulság: nem emelkedhetik a legnagyobbak közé, aki nem olvasztja bele saját művébe, aki nem szervíti legkiemelkedőbb kortársainak eredményeit. Mellékutakon jár-

ni vagy szellemi igénytelenségre vagy a költői becsvágy fogyatékoságára vagy a művészi érzékenység valamilyen veleszületett hiányosságára vall.

Juhász Gyula egyébként az a költő is, akiről válogatott versei alapján sokkal kedvezőbb képet nyernénk, mint összes verseiből. Hogy számos olvasója egy szintre helyezi Babitscal, Kosztolányival, Tóth Árpáddal, azzal magyarázható, hogy az olvasók ízlése mindig konzervatívabb a költőkénél (eltekintve a sznob olvasóktól, akiket nem egyéni ízlés, hanem a mások véleménye vezet).

Egészében könyved kitűnő, hasznos és igaz. Még egyszer köszönöm és szeretettel üdvözöllek

Laci

2

[*dátum nélkül*]

Kedves Kálmán!

Megtisztelő fölkérésedre, sajnos, nemleges választ kell adnom. Mentségemül a következőket hozom fel:

Mint tudod, tanulmányt, kritikát sohasem írtam, nem volna értelme, hogy pályám utolsó szakaszában új műfajjal tegyek kísérletet. Regényt vagy színpadi művet sem fogok már írni, annyi bizonyos.

Nemes Nagy Ágnes szóban már fölkért ugyanerre, amire te levélben. Mivel neki nem mondtam, joggal furcsállhatná, ha másnak igent mondanék.

Én ilyen verselemzést, gyakorlat híján és nem lévén filosz, csak hosszú idő alatt, véres verejtékkel tudnék összehozni, s az eredmény nem lenne jobb a közepesnél.

Végül, s ez a legfőbb okom, nekifogtam, hogy kötetben meg nem jelent verseimet teljes köteté kerekítsem ki. Emiatt minden fordítást is félretettem. Oly rég nem írtam eredeti verset, hogy az ilyen irányú szellemi koncentráció szokatlanul vált a számomra, minden erőmet és minden szabad időmet igénybe veszi.

Új és valószínűleg utolsó kötetem sírjába volna kapavágás minden más feladat.

Még egyszer elnézésedet kérve, sok szeretettel üdvözöl

Kálnoky László

3

1972. szeptember 1.

Kedves Kálmán!

Nagybátyám, Kállay Miklós halálának dátuma 1955. december 25. vagy 26. A napban azért vagyok bizonytalan, mert özvegye annak idején úgy mesélte el a dolgot, hogy Micu bácsinak, aki már évtizedek óta szervi szívbeteg volt, lábain 1955-ben, a karácsonyi ünnepeket közvetlenül megelőzően súlyos ödéma mutatkozott. Az orvos azonnal be akarta vitetni a balatonfüredi szívkorházba (ugyanis az 1951–53-as kitelepítés után is ott maradtak), ő azonban kijelentette, hogy szokatlanul jól érzi magát, és a szentes-tét az ünnepekkel együtt otthon szeretné tölteni. Az orvos ehhez hozzájárult. A szóban levő reggelen feleségével beszélgetett, majd amikor az reggelit készíteni indult, szempillantás alatt meghalt.

Egyébként most az a helyzet, hogy november második felében elhagyhatom a szanatóriumot. Nagyon fogok örülni, ha ismét meglátogattok.

Magdának kézcsókom, Téged sok szeretettel üdvözöllek

Laci

4

1978. július 7.

Kedves Kálmán!

Köszönöm a „Folyóiratok Programcikkeinek Gyűjteményét”. Ez persze nem az a könyv, amit az ember az első betűtől az utolsóig elolvas. Bevallom, hogy kitűnő bevezető tanulmányod és az egyes folyóiratok ismertetésén kívül csak keveset olvastam el a könyvből, a programcikkek közül csak a nagy írók (Németh László, Móricz Zsigmond stb.) által írottakat. De mindenekelőtt olyan könyv ez, amelyet az ember szívesen tart könyvtárában, és alkalomadtán hasznát is veheti.

Remélem, jól nyaraltatok Szigligeten, és a műtét utókövetkezményeit már teljesen kiheverted.

Én viszont nem voltam szerencsés Szigligettel. Kétnapi ott-tartózkodás után olyan párás forróság következett, hogy csak kínos nehézlégzés közepette tudtam sétálni is. Emiatt a sétákról hamarosan le is mondtam, és igyekeztem pihenő életmóddal átvészelni a két hetet.

Itthon néhány napig jól voltam, de akkor a pulzusom váratlanul elérte az állandó 130/min.-t, [ez] a szív dekompenzálódásának, azaz a szívelégtelenségnek a jele. Most sztrapolantininjekciókat kapok.

Hajnal Anna húga, Elly mondta, hogy Keszi Imre élete utolsó éveiben hasonlóan járt minden szigligeti tartózkodás után. Tehát elhatároztam, hogy a jövőben inkább csak a Mátrába megyek üdülni. Elég baj ez, mert éppen egy nálam ritka bőségű alkotóperiódusban ért a betegség.

Magdának kézcsókomat küldöm, Téged sok szeretettel ölellek

Laci

5

1979. december 5.

Kedves Kálmán!

Köszönöm a különlenyomatot, az érdekes levelezést, mely újabb bizonyítéka annak a megállapításomnak, hogy Németh László, noha zseniális, mégis kóros személyiség, pszichopata volt, amit még élesebben megvilágít a másik levelezőpartner, N. Antal normális lelkiállapota.

Ezen még az sem változtat, hogy a Nemzeti Színházzal kötött előzetes megállapodás és a színház jogtanácsosa által első ízben formába öntött szöveg között valóban nagy és döntő különbség van. Valóban óriási különbség, hogy a színház minden Németh László által benyújtott darabért vagy csupán az előadásra elfogadott darabokért köteles-e 1000 pengő előleget fizetni. De ha ebben a kérdésben Németh Lászlónak jogilag igaza is van, mégis túlzó kijelentéseket tesz, és meg nem engedhető hangnemet használ, amikor azt írja Németh Antalnak, hogy ilyen szövegű megállapodást, mint a hivatal jogi képviselője által szövegezett megállapodás, a színház „minden utcaseprővel köthetne”, vagy „az utcán a járókelőknek számszámra osztogathatna”. Úgy tudom ugyanis, hogy a régi Nemzeti Színház egy kezdő drámaírónak előadásra elfogadott első darabja után is jóval kevesebb előleget fizetett, 1000 pengő előleget csak a befutott „nagymenők”-nek utalt ki előleg címén.

Németh László személyisége és lelkiállapota, mint tudjuk, főképpen abban a tekintetben volt kóros, hogy úgyszólván mindent, amiről tudomást szerzett, önmagára vonatkoztatott, s mindabban, ami számára nem volt kedvező, ellenséges szándékot látott. Pedig nem mindent teszünk ellenséges szándékkal, ami másnak kellemetlen. Én

pl. nem Szabolcsi Miklós elleni ellenséges szándékkal vágtam le kegyetlenül a „Hét évszázad magyar versei”-t, hanem azért, mert valakinek ki kellett mondani, hogy legnagyobb terjedelmű, legfontosabb versantológiánkat csapnivalóan trehány módon végeztetik [*sic!*]. A szerkesztők szerintem csak a honoráriumot veszik fel, de a munkát famulusaikkal végeztetik, s azok, mivel sehogy sem vagy rosszul fizetik őket érte, nem végeznek lelkiismeretes munkát. Sz.-ra én nem haragszom, de kímélni sem volt okom. A csapást nem neki szántam elsősorban, az ostor vége mégis rajta csattant. Kimondtam valamit, mert valami felhőborító történt, s éreztem, hogy más nem mondaná ki.

Magdának kézcsókomat küldöm, Téged szeretettel üdvözöllek. Kötetem csak 1980-ban jelenik meg, csak akkor tudom küldeményedet viszonzni.

Laci

6

1980. január 1.

Kedves Kálmán!

Egyre több tiszteletpéldányt kapok, mikor a Te Berda-tanulmányod megérkezett, három másik feküdt még elolvasatlanul és megválaszolatlanul asztalomon. Ez okozza kétsédelmemet.

Erre a tanulmányodra igazán büszke lehetsz, mert jobb, alaposabb és találóbb is az igen tehetséges Tandori Dezsőnek az „Új Írás”-ban a közelmúltban megjelent, szintén Berdáról szóló írásánál. A Tiéd az elmélyültebb, a meggyőzőbb, noha a Tandorié sem rossz írás.

Berdát egyébként mint embert, szerettem, ha mulattunk is extravaganciáin. Költészetét nagyra becsültem, sőt egyet-mást tanultam is belőle.

Elkészetten kívánok Nektek boldog újesztendőt. Magdának kézcsókomat küldöm, Téged a régi szeretettel üdvözöllek.

Laci

7

1980. július 1.

Kedves Kálmán!

Köszönöm a György Oszkárral kapcsolatban közölteket, bár a lényegét régóta tudom. György Oszkár nevét a „Nyugat”-ból régóta ismertem, bár nem jelent meg valami gyakran. Az irodalom szorgalmas munkásainak egyike volt, de nem jelentős író. 1977-es költőzködésünkig megvoltak könyvtáramban Baudelaire válogatott versei György Oszkár fordításában. Ezt a könyvet anyai nagybátyámnak, Kállay Miklósnak ama könyvei között találtam még középiskolás koromban, melyeket ő Budapestre költözésekor nem hozott fel magával. Nem tudom, azért-e, mivel duplumok voltak, vagy mert nem sokra becsülte őket. Ez a könyv, azt hiszem, ma már ritkaságszámba menne, de itt, sajnos, nincsen elég helyem könyvek számára, nem ritkasági értékük, hanem belbecsük szerint válogattam ki a magammal hozandó köteteket. György Oszkár Baudelaire-fordításai ugyan nem voltak dilettáns munkák, egy részük ma sem mondható elavultnak, de a Babits–Tóth Árpád–Szabó Lőrinc-féle „Romlás virágai” mégis időszerűtlenné tette őket.

Tudom azt is, hogy György Oszkár már a „Magyar Csillag” idejében felfigyelt rám. Éppen Berda Jóska mondta el nekem az 1951-es írókongresszuson, a büfében, hogy jóban volt György Oszkárral, aki igen derék ember volt, irodalmi kultúrája is jelentős, de nem szerette az akkori fiatal költők verseit. Én voltam a kivétel. „Látod, ez igazi költő!”

Berda Jóska ezek után úgy leitta magát a büfében, hogy 1951-ben életveszélyesnek

számító kijelentéseket tett, nem csekély hangerővel. Megszívvelve József Attila intelmét, miszerint: „Nem muszáj / hősnek lenni, ha nem lehet”, a lehető legsürgősebben leléceltem Berda mellől.

Tudom, hogy György Oszkár is a fasizmus áldozata lett. Ennyit tudok személyével kapcsolatban továbbadni az irodalom emlékezetének.

Magdának kézcsókomat küldöm, Téged a régi szeretettel üdvözöllek.

Laci

Ui. Azért írtam ilyen röviden, mert Marika kórházban van, és túl sok elintéznivaló maradt rám.

8

1981. június 5.

Kedves Kálmán!

Köszönöm a „Kettős kör” c. érdekes elbeszélésgyűjteményt. A válogatással oktalanság lenne vitatkozni, hiszen minden szerkesztő mást-mást válogatott volna, helyesebben, ahány szerkesztő, annyiféle válogatás. Talán Pap Károlytól választottam volna mást az „Éjszakai utazás” helyett, amelyet az ő rangjához nem méltó, naiv, gyöngé írásnak érzek. Feltűnt az is, hogy a régebbiek írásain mennyire érezni, hogy több évtizede születtek, ami persze mit sem von le értékükből, legfeljebb az idők múlását jelzi. Különös, hogy talán egyedül Karinthy Frigyes írásaira nem rakódott semmi por, azok olyan frissek és üdék, mintha kortársunk lenne.

Visszatérve, illetve rátérve az én kötetemre, a Ferenczy Noémi gobelinjeihez írott strofák alkalmi versek. Szántó Tibornak van egy képzőművészeti rovata az „Új Tükör”-ben, ahhoz készültek, de annyit mégis érnek, hogy megmentsem őket a feledéstől. De egyéb verseimhez úgy viszonyulnak, mint egy festő képeihez egy több évtizeddel előtte élt író könyvéhez készített illusztrációi, amelyekhez nem megszokott eszközeit használja, hanem az író stílusához igyekszik alkalmazkodni. Talán mégis jelentősebb tett ennél, hogy rég halottnak hitt műfajokat, az epikai műfajokat, a vidám eposzt, a verses regényt keltettem újra életre.

Az Általad reklamált pap rokonomnak szóló vers benne volt „Összegyűjtött versek” c., 1980-ban megjelent kötetemben, „Eretnek a századfordulón” címmel. „Egy magánzó emlékiratai” című kötetem ugyanis nem jelent meg külön, csak az „Összegyűjtött”-ben, amelyet Neked is megküldtem tavaly.

Mostani kötetem viszont csak azóta írt verseimet tartalmazza, ahogyan köteteimben egyébként sem szoktak átfedések előfordulni.

Magdának kézcsókomat küldöm, Téged sok szeretettel üdvözöllek.

Laci

9

1982. május 13.

Kedves Kálmán!

Köszönöm a Berda-könyvet, hiszen a költőt magam is jól ismertem. Azt hiszem, már korábban is írtam erről, mikor válogatott verseinek kötetét kaptam meg Tőled. Foglalkoztat az a kérdés, mennyiben járult hozzá Berda „Naturbursch” egyénisége, életmódja és megjelenése ahhoz, hogy életében annyiszor nem vették komolyan.

Ostoba mondás a „ruha teszi az embert”, mégis van benne némi igazság. Berda Jóska a hatvanas években, amikor már minden versét meg tudta jelentetni a folyóiratok-

ban, köteteit állami kiadók adták ki, megengedhette volna magának anyagilag, hogy mondjuk úgy öltözzön, mint az írók átlaga, hogy ne viseljen ugyanolyan régi göncöket, mint szegényember korában. De ő nem változtatott régi külsején és életmódján. Emlékszem, hogy a hatvanas évek elején egy írószövetségi gyűlés után kb. öten-hatan együtt haladtunk a Bajza utcából az 1-es autóbusz felé, s körülbelül akkor, amikor a Népköztársaság utat elértük, a sötétből odatántorgott mellénk Berda, és kérdezett valamit. Véletlenül velünk volt egy fiatal író, aki nemrég került fel a fővárosba, és amikor Berda eltűnt a közelünkől, döbbsen kérdezte: „Ki volt ez a szörnyű alak?” Mikor felvilágosítottuk, oda volt a csodálkozástól, hogy egy ismert fővárosi költő majdnem úgy néz ki, mint egy részeges csavargó. Pedig Berda Jóska ez alkalommal nem is volt italos állapotban.

Én nagyon szeretetreméltónak tartottam őt, tehetségét is sokra becsültem, bár talán kevesebb, mint most, 16 évvel halála után.

Bánt, hogy a „Lehetséges változatok”-ból nem tudtam nektek küldeni. 1550 példányban jelent meg, a fordítói példányokat szétosztogattam rokonok és olyan írók között, akik akkortájt meglátogattak. Mire a könyvesboltba eljutottam, a belvárosi üzletekben már mindenütt elfogyott. Talán kiadják még egyszer, összegyűjtött verseimmel együtt, és akkor pótolom a mulasztást.

Magdának kézcsókomat küldöm, Téged a régi szeretettel öllelek

Laci

Vas István leveleiből

1

67. december 23.

Kedves Kálmán,

igazán nem panaszkodhatom, hogy A félbeszakadt nyomozás nem keltett feltűnést. De már-már beletörődtem, hogy érdemleges cikkek helyett csak kompromittáló utalásokat és mondvacsinált problémák fölötti álvitákat fog kiváltani, amikor megláttam kedves, okos, szerető iróniával átíttatott cikkedet. (Minden telitalálatod közül legjobban ezt élveztem: „Legbiztosabb ihletője a *distinkcióra* való hajlam...”)

Elővettem ebből az alkalomból az első kötetről írt kritikádat: a kettő együtt nagy-szerű tanulmány – ha másért nem, ezért is érdemes lett volna öt évig dolgoznom ezen a keserves könyvön. Olyan komoly tanulmány, hogy degradálása volna, ha köszönetet mondanék érte. De örömet és baráti érzéseimet talán jelezhetem.

Boldog új évet kíván és nagy szeretettel üdvözl

Vas István

2

Bp., 68. június 15.

Kedves Kálmán!

Köszönöm szép, okos, fontos Juhász-könyvedet. Tartózkodó, sőt kissé kiábrándult hangja rokonszenves is, hasznos is – bár én szívem szerint aligha többre nem becsülöm a líráját. Van benne valami olyan tiszta és maradandó költészet, amit könnyebb érezni, mint meghatározni vagy megvédeni.

Nagy szeretettel üdvözl

Vas István

3

Bp., 69. november 1.

Kedves Kálmán,

leveled (a 8. 7.-i, melyet csak most, Jugoszláviából hazatérve kaptam meg), mindig, most is nagyon jól esett.

De nem azért írok, hogy megköszönjem, hanem hogy egy félreértést kiküszöböljek.

Pilinszkyt természetesen én is sokkal többre becsülöm annál, mint amennyit Vojtina-levelemben említettem róla – ha ezt a „többet” írásban nem is tudtam másutt jelezni, csak legutóbb a Tandori-kritikámban. Én Pilinszkyt – azzal a 10-15 versével – nagy költőnek tartom. A nálam jelentkező és Pilinszkyt követő fiatal költőknek azt szoktam mondani, hogy Pilinszky világa ugyan szűk, de felül az éggel érintkezik, és rajta kívül nincs még egy költő Magyarországon, akiről ezt el lehetne mondani – a külföldiek közül is csak Nelly Sachsról. De *hatni* nem a nagyságával hat – mert azt hogyan is tudnák utánozni –, hanem éppen ezzel a rilkei–trakli *hanggal*. Még hozzá Pilinszky maga – okosan és becsületesen – igen keveset ír, jóformán csak annyit, amennyire élményből aranyfedezete van. A Pilinszky-féle hangnak viszont inflációja van a fiatalok között. Szóval, én ugyan Pilinszkyt nagy és mély költőnek tartom, de a *hatását* ártalmasnak és sekélyesnek. Márpedig én a Vojtina-levélemben nem róla írtam, hanem a hatásáról.

Aminthogy így van ez a második levélben Juhász Feri hatásával. Őt is sokkal többre tartom annál, amivel a fiatalokra hat.

Ne haragudj, hogy ezzel feltartalak, de nem szerettem volna, ha ez a félreértés ketőnk között is tisztázatlan marad.

Szeretettel üdvözöl

Vás István

4

Bp., 69. november 15.

Kedves Kálmán!

Már igazán csak az irodalomtörténeti egyetértés kedvéért (meg azért, mert veled még levelezni is kellemes):

Hát hogyan lehetne nagy költő hatása is ártalmas? Soroljam a neveket? Petőfi, Ady, József Attila, Erdélyi, Illyés, Weöres, Pilinszky, Juhász. Félreértések elkerülése végett: ez nem az eszmei hatásra vonatkozik – Petőfi, Ady, J. A. gondolati hatása csak fölemelő lehet. Én a módszer, a stílus, az eszközök hatásáról beszélek. (Persze itt is van kivétel: Petőfi hatása Erdélyire, József Attiláé Pilinszkyre.)

És az ellenpróba. Vannak költők – semmi esetre sem nagyobbak az előbbieknél –, akiknek hatása, még a kis költőkre is, egészséges, fegyelmező. Babits, Füst Milán, Szabó Lőrinc például. Az élők közül jó példa erre Nemes Nagy Ágnes iskolája. (Már N. N. Á. költői *szemléletének* hatását nem mondanám hasznosnak.)

A gödöllői kaland körüli félreértés igazán nem lényeges. Csak azért nem igazítottalak helyre, mert pontosan ugyanaz a véleményem, mint neked. Ezt egyébként meg is írtam új kötetemben, az „Ezek vagyunk” c. versben.

Szeretettel üdvözöl

V. Pista

Bp., 79. december 12.

Kedves Kálmán,

köszönöm megnyugtató leveledet. Németh Ignotus-cikkét én csak jóval később ismer-tem meg, valamint egy másikat, amelyben a Halálfiat ellenében felhozta, hogy Babits a zsidókkal tart a dzsentri rovására – márpedig én a Nehéz szerelem-be csak azt fog-lalom be, ami nekem akkor fontos volt. Hiszen a szárszói beszédet sem említtem – azt is csak a háború után olvastam.

Köszönöm Berda-tanulmányodat is. Örülök, hogy könyvet írsz róla – egyre nagyobb költőnek látom. A tőlem idézett mondat, sajnos, úgy van kinyomtatva, ahogy idézed. Henye fogalmazás, amellelt „a növénytant” előtt kimaradt egy szó, ha jól emlékszem, *például* vagy *egyebek közt*. Ha idézed, kérlek, így: „egyebek közt a növénytant”.

Piroska is melegen üdvözöl,

én is szeretettel
Vás István

Fischer Mária

AKÁR BÁBELBEN

Tányérom, kanalam csörren. Forr a leves.
Mit gondolsz, Habakuk, kik köpnek bele – és
hányszor – a lébe? Kinek szól ma a déli harang?
Zajlik az élet. Amott fenn már reccsen a nap
fényfoga, lent meg a föld öklel nagy tüzeket,
bó vizeket. Kövek indulnak, kőlevesünk
szétfolyik, árad a hőség, elménk ki-kihagy.
Képzelt képeket őrzünk, omló falakat.
Dőlnek ránk a szavak, régen nincs velejük.
Széttöri angyalaink röptét sok zuhanó
árny. Csak bámul az ember, ha a szíve szakad
bárkinek is; ha az érc pengését zavaros
múltunk várfala most visszhangozza felénk.
Semmit sem tehetünk – hallani, hallani kell.